

Streuvelds, Stijn (1971), *Volledig werk II. s.l., Orion.*

IN OORLOGSTIJD (1914-1915)

Hoewel dit een zeer uitgebreid dagboek is – meer dan driehonderd bladzijden – heb ik het met spanning en grote bewondering gelezen. De stijl is veel soberder dan wanneer Streuvels fantaseert en daardoor ook veel toegankelijker en verteerbaarder. Het dagboek leest in ieder geval makkelijker dan zijn creatief werk al zou het hier en daar wat korter gemogen hebben. Streuvels lijdt aan de neiging om alles meer dan één keer te formuleren en dat vermindert vaak de kracht van zijn stijl. Ik ben getroffen door zijn scherpzinnige analyse van de menselijke geest en door zijn scherpe waarneming van mensen en gebeurtenissen. Hij verwijst dikwijls naar de bijbel en citeert van tijd tot tijd uit de wereldliteratuur, maar nooit op een pedante manier. Daaruit blijkt echter wel zijn grote belesenheid.

Kritiek op de oorlog heeft hij voortdurend. Soms blik hij ver vooruit zoals wanneer hij in zekere zin oorlogen voorspelt met machines en zonder soldaten (1268). Hij is ook kritisch over het feit dat men de wapens van de vijand barbaars noemt, maar de eigen wapens niet.

Weer treft de bewondering voor knappe mannen: “Het zijn prachtig [sic], grote kerels, zij zien er kommerloos uit en onverschillig. [...] blozende knaap, lang en slank maar sterk, los in de kleding.” (1292) “groot, kloek, lang op de benen [...] tot in de puntjes verzorgd [...], met iets vrouwelijks in de voorzichtige beweging en gebaren [...]” (1360) “twee flink opgeschoten jonge mannen, met bleekblond, rechtopstaand vlokhaar en donkerblauwe ogen.” (1396)

Wat mij zeer verbaasd heeft, is dat iedereen toen blijkbaar een vuurwapen in huis had als zelfverdediging. “Gelijk veel burgers, bezit de pastor een vuurwapen.” (1214) Zie ook 1253 over het feit dat men de wapens verstopt voor de Duitsers en ze niet wil afgeven omdat ze gebruikt worden tegen “een deugniet of een inbreker” en 1453 over de plakbrieven waarin meegedeeld wordt (17 december 1914) dat op het behoud van wapens de doodstraf staat. Wat mij ook zeer verbaasd heeft, is dat hij dit dagboek in volle oorlogstijd blijkbaar kon opsturen naar zijn Nederlandse uitgever Veen en dat die het boek nog heeft uitgegeven ook.

Ik heb er ook uit geleerd dat Streuvels weliswaar een praktiserende religieuze mens was (1325), maar de Kerk en haar bedienaars toch kritisch bekeek. Wat hij schrijft over de pausen en over de manier waarop sommige pastoors preken als zou de oorlog straf zijn voor zonde, pleit voor zijn kritische ingesteldheid. Hij levert op 1229 kritiek ‘op de laatste zoutloze herderlijke brief van de in augustus overleden paus Pius X’; op 1251 kritiek op de “wereldbrief” van de nieuwe paus Benedictus XV; op 1348 kritiek op pastoors die preken dat de oorlog straf van God is wegens gebrek aan boetvaardigheid bij de mensen. “Nu kan ik me best voorstellen hoe ’t met veel pastors gaan moet die niets dan een stomme meid in huis hebben [...] Geen wonder dat er velen suf en eenhandig en... keeraafs [koppig] worden.” (1353)

Hij komt ook over als iemand die zich niet laat mee- of misleiden door wat verteld of aangenomen wordt. Hij behoudt altijd zijn kritische afstand. Hij zoekt niettemin dikwijls troost en verpozing in religieuze lectuur. “Eindelijk vind ik mijn gading in de ‘Belijdenissen’ van Augustinus.” (1223) “Daar [in Tiegem] ook echter wacht mij een desillusie en ’t is ’t geval te zeggen met Thomas à Kempis: Telkens ik bij de mensen ben geweest, ben ik minder mens teruggekeerd!” (1293) “[...] neemt de rol aan van Jonas bij de Ninivieten!” (1349) “Ik zit hier als een St. Jan op Patmos met dit verschil dat ik geen Apocalypsis maar enkel een dagboek aan ’t schrijven ben.” (1350) “De meisjes en vrouwen van de lichte soort, doen er zonder achterdocht aan mede – juist gelijk in de tijd van Sodoma, toen men feest vierde en aan plezier dacht terwijl Noë reeds aan zijn Ark timmerde en de regen neerviel voor de zondvloed! (1351) “Ik heb eerst het bijbelverhaal gelezen van Kerstmis” (1465) “Zola’s Attaque du Moulin” (1465)

CITATEN

“Jammer dat de indrukken van smart zogauw [sic] vergeten zijn en bij ’t eerste vernieuwen van ’t normale levende mensen weer aan hun genoegens gaan, zonder te denken dat ’t geen ze eens geleden hebben zich weer opnieuw kan voordoen [...]” (1297)

“Enfin, tout est pour le mieux dans le meilleur des mondes!” (1305)

“Tot laat in de avond gelezen: Jean Gourdon van Zola” (1330)

“En wat rare manier om dat Duits woord met een Frans woord te koppelen? [namelijk Bahnhof-Courtrai] De flaminganten kunnen nu reeds zien hoe Duitsland de wetten der tweetaligheid hier zal toepassen als ’t er maar eens als baas komt huishouden!” (1332)

Hugo Verriest was nogal Duitsgezind (1230). Hij verdedigt in ieder geval het wrede optreden van de Duitsers en antwoordt niet op de terechte vragen van Streuvels. Over het nagenoeg onbestaande contact met Nederland, zie 1250. Positief over de inspanningen van de Nederlanders voor de vluchtelingenopvang (1406, 1408, 1420). Streuvels kende de literatuur door en door. “Sara Burgerhart” (1429)

Philip Vermoortel

09-2020